



DE PLATE

V.U. Jean Pierre Falise, Hendrik Serruyslaan 78/19 - 8400 Oostende

Inventaris nr.: 2017/0529.

Postkaart 3e Kursaal. Het Kursaalorkest.

Edit.: V.G. (Victor Grégoire), 42 av. Midi, Bruxelles, N° 200.

L'Orchestre du Kursaal d'Ostende. Directeur monsieur Léon Rinskopf.

Interieur van de grote rotonde.

Datering: ca. 1900-1910.

FAMILIE- HANDELS & VERENIGINGS-

DRUKWERK

Erkend BTW-drukker

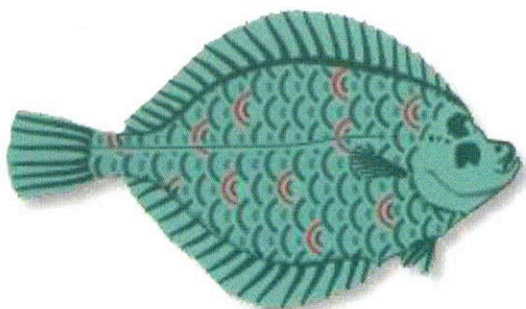
Drukkerij : Brugsesteenweg 103 • 8420 Wenduine

Op afspraak : Populierenlaan 76 • 8450 Bredene

Tel. 050 42 58 48 • info@drukdeleu.be • www.drukdeleu.be

 **drukdeleu**
GRAFISCH BEDRIJF

PLATE



OOSTENDE

TIJDSCHRIFT VAN DE KONINKLIJKE HEEM-
EN GESCHIEDKUNDIGE KRING (V.Z.W.)

PRIJS CULTUURRAAD OOSTENDE
1996

Educatieve en permanente vormingsorganisatie.

Statuten gepubliceerd in de Bijlagen tot het Belgisch Staatsblad dd. 1-2 mei 1959, nr. 1931 en de bijlagen tot het Belgisch Staatsblad van 16 juni 2004.

Aangesloten bij de Oostendse Cultuurraad en Heemkunde West-Vlaanderen.

JAARGANG 46
NUMMER 5
MAAND mei 2017

Lidmaatschap/jaarabonnement 2017: € 25
Kostprijs per los nummer: € 4
Rekening : BE81 3800 0966 6224

Auteurs zijn verantwoordelijk voor de door hen geschreven stukken en weerspiegelen niet noodzakelijk de opinie van de kring. De binnengebrachte teksten zijn niet eerder gepubliceerd en dienen altijd voorzien van een duidelijke bronvermelding. Heem- en historische feiten en bevindingen zijn in elke verhandeling het onvervreembare uitgangspunt. Het bestuur van De Plate behoudt zich het recht om teksten te weigeren die in strijd zijn met de goede zeden en de normen die de grenzen aangeven voor sociaal aanvaardbaar gedrag. De weigering maakt geen voorwerp uit van een beoordeling van wat juist of onjuist is. De aandacht wordt hierbij gevestigd dat het tijdschrift niet het instrument kan zijn in een opinie-strijd tussen auteur en lezer. Tekstovername is toegestaan na akkoord van de auteur en met verplichte bronvermelding.

IN DIT NUMMER

- Blz. 126: **I. VAN HYFTE:** Het prille begin van een sociale zekerheid in de Oostendse visserij.
- Blz. 128: **A. BARBÉ:** Beknopt overzicht van de Belgische schoolzeilschepen.
- Blz. 130: **F. BONTE:** August Vanneste en de Commissie van Schoolonderzoek in 1880-1882.
- Blz. 139: **N. HOSTYN:** Hedendaagse beeldende kunstenaars in Oostende.

Bestuur

- Voorzitter: Jean Pierre Falise
Hendrik Serruyslaan 78 bus 19 – 8400 Oostende
 059708815 of 0475344909
 E-mail: jp.falise@outlook.com
- Ondervoorzitter: Ferdinand Gevaert
Duinenstraat 40 – 8450 Bredene
- Secretaris: Nadia Stubbe
Blauwvoetstraat 7 – 8400 Oostende
 059800289
 E-mail: de.plate@telenet.be
- Penningmeester: Fernand Mus
Salviaalaan 5 – 8400 Oostende
 0473 86 21 07
 E-mail: ferre.mus@skynet.be
- Bestuursleden: Dirk Angillis
Elisabethlaan 439 – 8400 Oostende
- Adriën Barbé
Nieuwpoortsesteenweg 82 bus 0302 – 8400 Oostende
- Steve Barbé
Toekomststraat 37 – 8450 Bredene
- Valère Prinzie
Euphrosina Beernaertstraat 48 bus 3– 8400 Oostende
- Emile Smissaert
Hendrik Serruyslaan 4 bus 9 – 8400 Oostende
- Johan Van Roose
Kabeljauwstraat 5 – 8460 Oudenburg
- Koenraad Verwaerde
André Chocqueelstraat 1 – 8400 Oostende
- Erebestuurslid: Gilbert Vermeersch
Blauwkasteelstraat 98 bus 2 – 8400 Oostende

Auteurs in het tijdschrift van mei 2017:

Ivan VAN HYFTE: Kastanjelaan 58, 8400 Oostende.
 Adriën BARBÉ: Nieuwpoorts steenweg 82 bus 0302, 8400 Oostende.
 Frans BONTE: Lorreinendreef 19, 8310 Assebroek.
 Norbert HOSTYN: Leopold II-laan 18 bus 7, 8400 Oostende.

Website: www.deplate.be

E-mail: plate.oostende@telenet.be Telefoon: 059516721



donderdag 18 mei om 20.00 uur

in het Stadsmuseum Langestraat 69 Oostende

DE GEBROEDERS DEGRAVE

door **Eddy Masschalk**

Eind 19^{de} eeuw haalden twee Oostendse broeders regelmatig de voorpagina's van de internationale pers. In 1902 publiceerde Jules Verne het boek *Les Frères Kip*, volledig geïnspireerd door het verhaal van de gebroeders. Een toneelstuk over die twee kende in 1912 de 1000^{ste} voorstelling. Eigenlijk hadden ze ook model kunnen staan voor de beroemde film *Papillon* (1973) die zich afspeelt op het Duivelseiland. Maar dat is dan maar een hoofdstukje uit het leven.

Het is een verhaal van broederliefde, van liefde voor de zee en voor hun moeder. Het is het verhaal van de gebroeders Degrave. In hun leven vol avontuur, emotie en diepe ellende hebben we het over zeer heldhaftige redden, moord en piraterij in de Stille Oceaan, het Duivelseiland, figuren als Dreyfus, minister Beernaert, Leopold II, Franse presidenten, de prins van Monaco, en nog veel meer.

In 1935 probeert de familie een publicatie over hun leven te verbieden.

Deze avond brengt Eddy Masschalk een overzicht van het ongelooflijk leven van de Degrave's. Hij kon hier voor gebruik maken van familiedocumenten en recent opgedoken brieven daterend van kort na hun veroordeling tot de guillotine.

Eddy Masschalk, geboren Oostendenaar en lid van De Plate, publiceerde reeds verschillende boeiende artikels over Oostende ondermeer in ons tijdschrift, namelijk over de slag van Nieuwpoort, de relatie tussen het Beleg van Oostende en de Basiliek van Scherpenheuvel, Oostende als centrum van maritieme achterglasschilderijen begin 19^{de} eeuw, de oorzaken van de opstand der vissers, het museum Cabinet van Paret, het panorama de Slag van de IJzer, en...een brochure over de gebroeders Degrave.

Een zeer uitzonderlijk verhaal verteld door een Oostendenaar geïllustreerd met power point. Dus een avond om niet te missen.

Opgelet deze avond gaat niet door op de laatste donderdag van de maand zoals gewoonlijk daar het op de laatste donderdag Hemelvaartsdag is.

De toegang is 5 euro en voor de leden zoals altijd is het gratis.

1^e JUNI ACTIVITEIT – HULDE AAN PASTER PYPE

Het Herdenkingscomité Paster Pype, dat onder de vleugels van onze Kring werkt, nodigt onze leden uit om op

Zaterdag 3 juni om 10.30 uur

deel te nemen aan de jaarlijkse hulde aan Paster Pype.

De plechtigheid begint om **10.30 uur** met een bloemenhulde aan zijn monument in de plantsoenen van de Sint-Petrus- en Pauluskerk, Jozef II-sstraat.

Daarna gaan wij naar het Paster Pype-kerkhof aan de Nieuwpoortsesteenweg waar, **om 11.00 uur**, door het Stadsbestuur, door de afvaardigingen uit de visserij- en zeevaartmiddens en het Herdenkingscomité Paster Pype bloemen op zijn graf gelegd worden.

Zo wakkeren wij de herinnering aan van de man die gedurende meer dan 40 jaar zoveel voor onze vissersbevolking heeft betekend.

2^e JUNI ACTIVITEIT

zondag 11 juni om 8.30 uur

REIS NAAR IZEGEM EN ROESELARE

Dit jaar blijven we in West Vlaanderen waar we twee nieuwe sites bezoeken.

We vertrekken stipt om 8.30 uur aan de bushalte over het stadhuis.

Na minder dan een uur rijden komen we aan in Izegem en stappen kaffee Lagaar op de Korenmarkt binnen waar de koffie zal klaar staan.

Daarna begeven we ons onder de spoorlijn naar l'Eperon d'Or een voormalige schoenfabriek die vanaf 3 juni als een volledig vernieuwd schoeisel en borstelmuseum is heringericht. Een première voor De Plate-leden.

We maken er een Pektoer onder begeleiding van twee gidsen.

Om 12.00 uur begeven we ons naar restaurant "Royal" waar de Kring het aperitief aanbiedt en de chef volgend menu klaarmaakt :

Broccoli roomsoep
Varkensgebraad Archiduc met krokketjes
Chocolademousse
Koffie of thee

Na het tafelen stappen we de bus op die ons 10 km verder naar Roeselare zal brengen.

Daar het wielermuseum momenteel gesloten is wegens verbouwing bezoeken we de uitzonderlijke tentoonstelling in de Paterskerk onder de titel "Koers is Religie".

We krijgen er een rondleiding met gidsen die ons langs de Kruisweg, de lijdensweg van het wielrennen en veel meer zullen leiden.

Na het bezoek zal er nog voldoende tijd zijn om in Roeselare een kleine wandeling te maken en wie weet een terras aan te doen waar de Rodenbach van het vat en andere dranken te verkrijgen zijn.

Rond 19.00 uur vertrekken we om ruim twee uur voor dat de zon in de Oostendse zee zakt, thuis te zijn.

Inschrijven doe je door **55 euro** te storten op rekening **BE81 3800 0966 6224** van De Plate.

Inbegrepen in de prijs: koffie bij aankomst, het middagmaal, gidsen, toegang in de musea en de bus. Enkel de drank bij het middagmaal is voor eigen rekening.

De storting moet binnen zijn voor 1 juni. Er zijn slechts 50 plaatsen, wees er vlug bij.

HET PRILLE BEGIN VAN EEN SOCIALE ZEKERHEID IN DE OOSTENDSE VISSERIJ

door Ivan VAN HYFTE

Pas vanaf de late 19e eeuw ontwikkelde zich, geleidelijk aan, de "moderne" verzorgingsstaat. Hoe weinig sociale wetten er voorheen ook waren, voor de visserijsector bestonden ze structureel niet.

Weliswaar was er al heel vroeg de "Caisse de prévoyance des pêcheurs d'Ostende" van 1829 (1). Aanvankelijk een private voorzorgkas die, in gezamenlijk akkoord tussen reders en vissers, hulp verleende in geval van ziekten en beroepsongevallen. Ook had ze de bedoeling een maandelijks pensioen uit te keren aan oude vissers en weduwen.

Vanaf 1 januari 1830 tot 30 juni 1840 was de bijdrage van vissers en reders 0,50 procent op de bruto vangst.

Een koninklijk besluit van 2 december 1850 regelde de tussenkomst van een hogere overheid. Een commissie bestaande uit de burgemeester (toen H. Serruys) of een schepen, een lid van de plaatselijke visserijcommissie, iemand van het Bureau van Weldadigheid en vier personen (2) aangeduid door de gemeenteraad zorgde ervoor dat vissers vanaf 60 jaar die 30 jaar gevaren hadden een jaarrente kregen van 120 frank. Ook weduwen en wezen ontvingen een tegemoetkoming net als vissers die op zee een ongeval hadden.

Al vlug stegen de uitgaven in die mate dat ze de inkomsten uit een percentage op de verkoop in de stedelijke vismijn zó overstegen dat vanaf 1855 de kas bijna leeg was. In 1859 werd de afhouding van 1 procent gebracht op anderhalve (2/9 voor de reders en 7/9 voor de vissers).

Deze schamele sociale voorzieningen konden niet verhinderen dat, als "een visser een naamloos graf op zee kreeg", zijn vrouw en haar vaak talrijke wezen, in een nog kwetsbaarder situatie terecht kwamen. Deze laatsten konden misschien tijdelijk in de crèche Louise Marie, al was dit geen echt weeshuis.

Over de "getto's van ellende" zoals een parlementair verslag de erbarmelijke leef- en woonomstandigheden in het eng behuisde schipperskwartier noemde, ga ik het niet hebben; die zijn al voldoende beschreven. Al beveel ik wel de lectuur aan van een uiterst gedocumenteerde sociaal-economische studie van de visserijsector in België, in opdracht van het Ministerie van Nijverheid en Arbeid (3).

In de jaarlijkse "Bulletin Communal de la ville d'Ostende" (4) zijn de uitgaven en inkomsten van deze voorzorgkas uitvoerig gepubliceerd. Zo lezen wij bijvoorbeeld dat de inkomsten van het jaar 1889 41.922,27 frank bedroegen. De kas was dat jaar deficitair door uitgaven (50.637 frank) overwegend aan pensioenen zoals aan weduwen van vissers die tot hun zestigste jaar hadden gevaren hebben met kinderen onder de 14 jaar of aan 134 vissers die door ziekte of invaliditeit niet meer de zee op konden.

Het is onmogelijk om de hoge tol aan mensenlevens en ongevallen op zee op te sommen (5). Eén ervan, de catastrofale ramp van 13-14 oktober 1896, bleef niet zonder gevolg. Nadat in één nacht de zee 9 weduwen en 25 wezen maakte en 5 moeders hun enige kostwinnende zoon verloren (6) werd opnieuw de nood aangevoeld om aan die acute noodsituaties wat te doen.

Er werd gestart met enkele tombola's ten voordele van de getroffen families. Ook werd een comité, onder de patronage van de stad, samengesteld voor de organisatie van een groot liefdadigheidsfeest dat plaatsvond op 14 november 1896 in de salons van het toenmalig stadhuis. Maar al vlug bleek dat men niet ten eeuwige dage een beroep kon doen op liefdadigheid. Hulpcomités (o.a. die van café "Au nouveau passage" hadden weliswaar al 24.726,34 frank bijeengebracht, maar toch groeide de idee om een permanente hulpkas te creëren voor al wie slachtoffer werd van een ongeval op zee. Het werd de "Caisse de secours pour les victimes des accidents de mer à Ostende" (7). Eind december 1897 was er al 21.725,90 frank in kas. Die kwam er ondermeer door giften (van dames

van het comité van de Crèche), geldinzamelingen (van de Royal Sport Nautique de Bruxelles en de Club Nautique de Gand – toch opmerkelijk) een tombola (van café Asschendaale) of de verkoop van oude kranten in het Kursaal.

Ondertussen had zijn tegenhanger, de “Voorzieningskas der Visscherij”, al aan 1252 vissersweduwen en zieke, gewonde (“estropiés au cours de leur travail”) en bejaarde vissers financiële hulp geboden. Vistuig, netten, want en zeilen die drie garnaalvissers hadden verloren, werden vergoed op kosten van de kas.

Zoals het hoort bij de goedkeuring van een begroting verscheen ieder jaar in de gemeenteverslagen de ontvangsten en uitgaven van beide kassen. Bijzonder hierbij is de expliciete vermelding van de vele (niet alleen Oostendse) weldoeners van allerlei rang en stand die hun hart voor de vissers lieten spreken. Ik breng ze opnieuw wat tot leven wanneer ik lukraak 4 jaren overloop. 1904: de Société Ostende-en-Avant, het Eldorado-theater, de “Vlaamsche Koorzangmaatschappij”, de krant “Le Carillon”. 1905: Auguste Stracké, de Scala, de Société des Courses, het Comité van het Festival 1905...1906: de Brusselse burgemeester De Mot, de Cockerill-boten, de Antwerpse vrijmetselaarsloge, Edouard Jean, de Oostendse vereniging “De Jonge Turners”... 1907: De Oude Wasschers (8) de Zedelgemse baron de Vrière, restaurant “Den Helder”, de Cercle Coecilia, de maalboten “Topaze” en “Rubis”...

*

* *

Pas na de Eerste Wereldoorlog kwam een eerste grote verbetering in de sociale toestand van de vissers en hun familie met de oprichting in 1921 van de “Oostendse Rederij”, beter gekend als “De Rode Vloot”.

VERWIJZINGEN

- (1) Het reglement werd op 30 december 1829 goedgekeurd door de regentenraad.
- (2) Enkele namen:
 - In 1870: Norbert Bourgoignie, Thomas Hamman, Pierre Lecluyse, Jacques Degrave.
 - In 1901: Charles Haeck, Jean Bauwens, Charles Defer, H. Defer.
 - In 1911: Jean Bauwens, Auguste Vandewalle, Louis Deroo, Charles Defer.
- (3) C. DEZUTTERE «Enquête sur la pêche maritime en Belgique». Brussel 1909, 1914 (2 delen).
- (4) De jaargangen, vanaf 1874, zijn aanwezig in de Oostendse stadsbibliotheek.
- (5) - In april 1888, bij een vreselijke storm rond IJsland, vergingen 19 schepen met 165 vissers aan boord.
 - V. DEMEESTER “Ter herinnering aan onze vissers van Heist tot De Panne”. Uitg. E. Decock, Aartijke 1990.
- (6) De “Echo d’Ostende” van 15 oktober 1896 meldt: “Nombreuses victimes. Pour Ostende seule 16 pêcheurs péris”.
- (7) Zie brief van 19 maart 1898 in de Bulletin Communal d’Ostende 1898, p. 262-263.
- (8) Een Oostendse carnavalvereniging.

BEKNOPT OVERZICHT VAN DE BELGISCHE SCHOOLZEILSCHEPEN

door **Adriën BARBÉ**

Voor de onafhankelijkheid van België waren er reeds zeevaartscholen. Sinds 1798 in Antwerpen en sinds 1820 in Oostende. Hier werd vooral theoretisch onderwezen. Voor praktijkervaring waren de studenten verplicht om in te schepen op de vaartuigen van de koopvaardij als scheepsjongen of lichtmatroos.

Op 29 december 1903 werd de Belgische zeevaartvereniging "ASMAR" (Association Maritime) opgericht met als doel praktijkopleidingen te voorzien door middel van schoolschepen. In de loop der jaren hebben we daarvoor 5 schoolzeilschepen gehad.

- 1905 – 1906: Graaf de Smet de Naeyer
- 1907 – 1932: Graaf de Smet de Naeyer II
- 1907 – 1908: R.C. Rickmers
- 1908 – 1932: L'Avenir
- 1932 – 1960: Mercator

Graaf de Smet de Naeyer (1905-1906):

Werd gebouwd op de scheepswerf Grangemouth & Greenock dock yard te Greenock in Schotland. Tijdens de bouw kapseide de boot en tijdens het rechteen braken de kabels waardoor er vertraging was bij de oplevering.

Het schip werd genoemd naar de Belgische staatsman Paul de Smet de Naeyer.

De eerste reis duurde 11 maand.

Tijdens zijn tweede reis naar Kaapstad leed het schip op 19 april 1906 in de Golf van Gasconje, ongeveer 300 mijl voor de Franse kust schipbreuk. 33 man verdronken waaronder commandant Fourcoul, de officieren Van Zuylen en Van Esch, aalmoezenier Cuypers en 18 cadetten. De anderen werden gered door de Franse viermaster "Dunkerque".

Commandant Fourcoul was niet voorzien om voor deze tweede reis in te schepen. Maar bij gebrek aan een ander nam hij toch het bevel op zich voor deze tweede en fatale reis.

Graaf de Smet de Naeyer II (1907-1932):

Na de schipbreuk van de "Graaf de Smet de Naeyer" werd les gegeven aan boord van een stationair opleidingsschip, de in 1906 aangekochte "Linlithgowhire" dat later herdoopt werd tot de "Graaf de Smet de Naeyer II".

Het schip kon 100 cadetten en personeel huisvesten.

Het lag op verschillende plaatsen aangemeerd waaronder Burcht, Antwerpen en Oostende.

Het schip kende in de periode van 1906 tot 1932 drie bevelhebbers.

R.C. Rickmers (1907-1908):

Ondertussen was er besloten om een nieuw en beter uitgerust schoolschip te bouwen.

In afwachting werd een schikking getroffen om cadetten op een 5 master van de rederij Rickmers in te schepen.

Samen met leraars en officieren scheepten 18 cadetten in aan boord van de "Finland" van de Red Star Line. In San Pedro gingen ze aan boord van de "R.C. Rickmers" en voeren via San Francisco, Tacoma, Horta en Sydney terug naar Antwerpen.

L'avenir (1908-1932):

Na de scheepsramp met de "Graaf de Smet de Naeyer" werd er beslist om een groter schip te bouwen.

Op 8 juli 1907 werd de bestelling goedgekeurd.
Het schip had een dubbele bodem en 4 waterdichte schotten.
Het werd ook uitgerust met een radio-installatie.
De "L'avenir" was het eerste zeilschip uitgerust met een communicatiemiddel.

Tussen 1908 en 1932 maakte dit schip 24 reizen.
In de periode van 1915–1919 ging het drie maal rond de wereld.

Het schip kende 12 bevelhebbers.

Mercator (1932-1960):

De "Mercator" is ontworpen door de poolreiziger Adriën de Gerlache de Gomery, toen directeur-generaal van het bestuur van het zeewezen.
Het werd in Leith, Schotland gebouwd en op 7 april 1932 te water gelaten.

Het was in eerste instantie een topzeilschoener, maar door te zware masten kwam de stabiliteit van het schip in gevaar. Na zijn eerste reis en op advies van Commandant Van de Sande werden masten en tuigage aangepast naar een driemast barkentijn.

Tussen 1932 en 1960 werden volgens de ene bron 41, en volgens andere bronnen 54 reizen ondernomen.

De "Mercator" deed ook diverse wetenschappelijke opdrachten en nam 3 keer deel aan de regatta van de Sail Training Association.

Als gevolg van WOII werd het schip 10 jaar niet gebruikt als schoolschip. Pas in 1951 werden de activiteiten als schoolschip terug aangevangen.

Tijdens de WOII voer het schip onder Britse vlag en werd gebruikt als basis voor Britse duikboten (Submarine Depot Ship). Het beschadigde schip werd in juli 1945 terug overgedragen aan België en werd in 1947 in Gent hersteld.

De "Mercator" kende maar twee bevelhebbers:

- R Van de Sande (1932 – 1955)
- R Ghys, oud-cadet (1955 – 1960)

In 1960 werd het uit de vaart genomen en lag eerst als museum in Antwerpen en vanaf 1963 in Oostende.

Bron: Archief Zeewezen
Museum Mercator
Internet

August Van Neste en de Commissie van Schoolonderzoek in 1880-1882

door Frans BONTE

Inleiding

Ouderen herinneren zich wellicht nog de strijd van het katholiek onderwijs tegen de wet Collard in de jaren 1954-1958. In het laatste kwart van de negentiende eeuw had België ook al in rep en roer gestaan door een onderwijskwestie. In 1880 is zelfs een parlementaire enquête ingesteld en werden hoorzittingen georganiseerd. Inspecteur lager onderwijs August Van Neste uit Oostende was een van de getuigen die tot tweemaal toe werd opgeroepen om een verklaring af te leggen: in september 1880 te Brugge en anderhalf jaar later te Oostende.

August Van Neste werd geboren te Brugge op 18 februari 1819 en is in Oostende overleden op 27 juli 1905. Hij werd "de vader van het gemeentelijk onderwijs" genoemd. In 1844 stichtte hij een vrije school zonder godsdienstige inslag en die, wegens haar inrichting volgens de wet Nothomb, een toelage ontving van de stad. Zijn toekomstige schoonvader Louis Vitse bestuurdde ook een gemeentelijke en een vrije school. Toen deze in 1853 als 75-jarige met pensioen ging werd zijn schoonzoon August Van Neste-Vitse in zijn plaats gemeentelijk onderwijzer benoemd in de gemeenteraad van 18 augustus 1853. Op 5 september 1864 werd deze privé school door de stad overgenomen als betalende gemeenteschool met August Van Neste als bestuurder. In 1876 werd hij benoemd tot algemeen directeur van de stadsscholen. Nog in hetzelfde jaar werd hij kantonnaal opziener en in 1877 opziener van alle stadsscholen. Van Neste was een strijdend voorstander van de Vlaamse taal, lid van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Taal- en Letterkunde en stichter van de afdeling Oostende van het Willemsfonds in 1880 (1).

We haalden de verklaringen die August Van Neste in 1880-1882 voor de Commissie van Schoolonderzoek heeft afgelegd, uit de authentieke verslagen die bewaard worden in het archief van de Kamer, Paleis der Natie te Brussel.

De onderwijswet Van Humbeeck

De onderwijswet van 1842 had veel liberalen teleurgesteld. Vooral de machtspositie die de clerus in het onderwijs had weten te verwerven, zat hen dwars. Zelfs de gemeentescholen waren katholiek geïnspireerd. In 1878 wint de liberale partij de wetgevende verkiezingen. Bij het aantreden van de regering Frère-Orban, wordt voor het eerst sinds 1830 een afzonderlijk ministerie van 'openbaar onderwijs' opgericht, geleid door Pierre Van Humbeeck. Deze minister gaat er fors tegenaan: binnen het jaar laat hij door het parlement een nieuwe organieke wet voor het lager onderwijs stemmen. Voortaan zou de gemeenteschool ideologisch neutraal zijn. Godsdienst valt weg als verplicht leervak. Wel kan een priester, voor of na de lesuren, godsdienstondericht komen geven op verzoek van de ouders. Hij heeft daarvoor recht op een lokaal. Gemeenteonderwijzers kunnen niet verplicht worden godsdienstlessen te geven maar de regering spoort hen wel aan om het te doen.

Het katholiek verzet

Het Belgische episcopaat reageert heftig tegen die "ongelukswet". Het verbiedt de gelovigen elke medewerking aan het officieel onderwijs. De gemeentescholen worden 'scholen zonder God' verklaard. De Kerk zet al haar instellingen, kranten en organisaties in, omkaderd door haar overal verspreide leger van parochiepriesters. Het strijdplan omvat onder meer grootschalige propaganda en regelrechte intimidatie, zoals sacramenten weigeren. Vooral in West-Vlaanderen is het verzet tegen de nieuwe schoolwet groot. Bisschop Joannes-Josephus Faict, afkomstig van Leffinge, geeft aan iedere pastoor opdracht een katholieke school op te richten in zijn parochie: *Unusquisque parochus habeat suam scholam*. Bijna overal in het bisdom Brugge worden katholieke lagere- en bewaarscholen uit de grond gestampt.

Na de goedkeuring van de wet en om het verzet van de clerus tegen de 'goddeloze scholen' tegen te gaan, beklemtoont de regering via ministeriële omzendbrieven het godsdienstig karakter van de gemeentescholen. Dit was vooral een wens van de doctrinaire liberalen.

Er ontstaan katholieke en officiële schoolcomités. Beide kampen durven wel eens ouders onder druk te zetten. In Oostende kwam het voor dat behoeftigen die hun kinderen naar een vrije school sturen, geen steun meer krijgen vanwege het Bureel van Weldadigheid. Van zijn kant weigerde pastoor-deken Louis De Costere in 1880 de paasbiecht en -communie aan het personeel van de Oostendse stadsscholen.

Een parlementaire enquête

Begin 1880 neemt volksvertegenwoordiger Xavier Neujean uit Luik, het initiatief om een parlementaire commissie van schoolonderzoek te installeren, kortweg de "Schoolcommissie" genoemd. Bedoeling is *"een onderzoek in te stellen over de zedelijke en stoffelijke toestand van het lager onderwijs in België, over de gevolgen der wet van 1 juli 1879 en over de middelen gebruikt om er de uitvoering van te dwarsbomen"*. Behalve een duidelijk politiek karakter, wil de Schoolcommissie ook een pedagogisch doel beogen, onder andere door de kwaliteit van de beide schoolnetten na te gaan.

Het voorstel-Neujean wordt op 23 maart 1880 aangenomen. Aansluitend wordt de algemene wet van 3 mei 1880 op de parlementaire enquêtes goedgekeurd. De 25 commissieleden die op 15 mei 1880 worden aangesteld, zijn allemaal liberalen omdat de verkozen katholieke kamerleden geen enkel mandaat in die commissie willen opnemen (2).

Van de geestelijkheid en van de katholieke schoolcomités moet de Schoolcommissie niets verwachten. Op 26 juni 1880 heeft de Schoolcommissie via de bisschoppen vruchteloos om hun medewerking verzocht. In het bisdom Brugge kreeg ridder Ruzette, de voorzitter van het diocesane schoolcomité, van bisschop Faict wel de toestemming om aan de Schoolcommissie mee te delen dat zij alle faciliteiten zou krijgen om het aantal leerlingen vast te stellen(3)

De Schoolcommissie gaat de boer op

Om in al de vrederechten van het Rijk hoorzittingen te kunnen houden, worden zeven sub-commissies opgericht. Bij de selectie van de raadsleden heeft men rekening gehouden met hun woonplaats en, als het enigszins kon, met hun kennis van de streektaal.

"De enkwetkommissie heeft twee nieuwe afdelingen gemaakt waarvan de ene in Luxemburg en de andere in Oost- en West-Vlaanderen zal werken. De afdeling voor Vlaanderen zal bestaan uit de heren Pecsteen, Willequet, Lippens, de Hemptinne, Washer, Le Hardy de Beaulieu, de Vigne en Jottrand. De secretarissen zijn de heren De Bruycker, advocaat te Gent en Coveliers, advocaat te Brussel" (4).

De Schoolcommissie komt op 27 september 1880 voor drie dagen naar Brugge

Baron Arthur Pecsteen (1834-1895), liberaal volksvertegenwoordiger te Brugge, leidt de delegatie. In het vrederecht aan het Blinde Ezelstraatje worden twee zittingen per dag gehouden.

Maandagmorgen 27/09/1880 zetelt de commissie van 9:45 à 13:25. Voorzitter Pecsteen wordt bijgestaan door Jules de Hemptinne (1825-1922) volksvertegenwoordiger uit Gent en Auguste Lippens (1818-1892) volksvertegenwoordiger uit Moerbeke-Waas, tevens burgemeester van die gemeente. Advocaat De Bruycker uit Gent is secretaris-verslaggever.

Tijdens de namiddagzitting die om 15:15 start, vervangt kamerlid Adolphe Le Hardy de Beaulieu (1814-1894) uit Waver zijn collega Jules de Hemptinne als assessor. Vermits die dag nog 35 getuigen moeten gehoord worden, beslist voorzitter Pecsteen voorrang te verlenen aan wie het verst van Brugge woont. Zo komt Auguste Van Neste uit Oostende als eerte getuige aan de beurt.

Van Neste August, 61 jaar, kantonnale inspecteur te Oostende, legt den eed af en verklaart:

Ik heb te verklaren dat in gans de uitgestrektheid van mijn schoolgebied, de werking der geestelijkheid tegen het officieel onderwijs hevig en aanhoudend is geweest.

*Te **Klemskerke**, waar het schepencollege gunstig gestemd is voor het officieel onderwijs, heeft de gemeenteonderwijzer zijne school verlaten, toen men zich er het minst aan verwachtte: na ene afwezigheid voor zijne bruiloftreis, gaf hij zijn ontslag en is hij rond de maand December tot het katholiek onderwijs overgelopen. Die onderwijzer genoot het vertrouwen van de toezieners. Getuige verklaart, bij de lezing zijner verklaring, te willen bijvoegen dat gemelde onderwijzer van in het begin geweigerd heeft den catechismus aan te leren.*

Na zonder toelating afwezig geweest te zijn, heeft de onderwijzer zijn ontslag gegeven. Dit ontslag werd niet aanvaard. De onderwijzer is afgesteld geworden. Hij werd afgesteld omdat hij zonder toelating van het gemeentebestuur afwezig was geweest. De onderwijzer was getrouwd en is op speelreis gegaan, den heer toezieners zeggende dat hij de toelating van het gemeentebestuur had, wat onnauwkeurig was. De officiële school heeft veel leerlingen verloren; een groot getal hunner volgden den onderwijzer, die overigens zeer bekwaam was.

Getuige weet dat er drukking uitgeoefend werd vanwege de geestelijkheid, zonder duidelijke feiten te kunnen aanhalen. De gemeenteschool is ene gemengde school.

*Te **Jabbeke** was de onderwijzer dikwijls bij den heer pastoor en goed bevriend met hem. Nu men ene nieuwe school in het klooster heeft gemaakt, en de onderwijzer geweigerd heeft over te lopen, is de toestand volkomen veranderd. De onderwijzer is overigens een man die alle lof verdient. Vóór de afkondiging der schoolwet, gaf hij het onderwijs gelijk hij het nu nog doet. De boeken en het stelsel zijn dezelfde gebleven; men bedient zich nog altijd van den door den bisschop goedgekeurden catechismus.*

*Getuige vermeldt dat hij persoonlijk in 1876 en 1877 van den bisschop van Brugge twee brieven heeft ontvangen, waarin gemelde bisschop zegde, dat aangezien het onderwijs van den catechismus **in de scholen van Oostende** op ene voorbeeldige wijze gegeven werd, hij toeliet dat men aan de studie der zangles twee halve uren der week besteedde, die vroeger voor het onderwijs van den catechismus voorbehouden waren. Getuige houdt lezing van de twee bedoelde brieven en voegt ze bij het dossier, na ze ondertekend te hebben [ne varietur] opdat er gene verandering zou kunnen aan gebracht worden. Ten tijde toen ik onderwijzer te Oostende was, werden de lessen van catechismus altijd gegeven om half twaalf 's morgens. Om 12 uur kregen de kinderen ze in de kerk. In de gemeenten van het kanton Brugge werd dit onderwijs 's morgens, en in het begin van den namiddag, op het einde der schooluren gegeven. Ik veronderstel dat dit onderwijs niet gegeven werd onder het toezicht der geestelijkheid. Ik weet stellig dat de geestelijken **te Oostende** eens per week, en dit gedurende een half uur, de leerlingen kwamen ondervragen. Het waren de onderwijzers die de lessen van catechismus aan de kinderen leerden.*

*Te **Snellegem**, en altijd om dezelfde reden, heeft de school schier ijdel gestaan. De onderwijzer is een man die nu nog al de hoogachting verdient welke men hem vroeger betuigde.*

*Te **Stalhille** bevindt de onderwijzer zich nagenoeg in hetzelfde geval: nochtans daar hij en zijne vrouw een zeker fortuin bezitten, ontziet men hem meer. De gemeenteoverheid van Stalhille is zwak: zij beweert een juist midden te houden tussen de officiële en de vrije school.*

*Te **Klemskerke** zijn zekere leden van den gemeenteraad voor het officieel onderwijs.*

***Zerkegem** heeft een verschrikkelijke pastoor die donderpreken houdt tegen den onderwijzer en de ouders welke hunne kinderen naar de officiële school zenden. De pastoor heeft fortuin en gelooft dat er hem veel toegelaten is. De onderwijzer die mij deze inlichtingen gaf, vreest den pastoor.*

Voorzitter Pecsteen: hebt gij die sermoenen bijgewoond?

Van Neste: ik zou mij wel wachten!

*Te **Vlissegem**, zoals overal, preekt men tegen het officieel onderwijs.*

Op ondervraging, antwoordt getuige dat Stalhille een gemengde school is; Zerkegem was een jongensschool, zij is gemengd geworden. De school van Vlissegem is insgelijks gemengd.

Op ondervraging verklaart getuige dat de ouders niet ophielden vertrouwen te hebben in het officieel onderwijs, zij gaven toe aan een hatelijke drukking maar in al deze gemeenten heerst schrik; zij vrezen voor hunne geldelijke belangen en vrezen de hel. Meer dan 50 personen hebben mij verklaard dat, zo zij vrij waren, het niet naar de katholieke school is dat zij hunne kinderen zouden zenden.

Getuige verklaart daarenboven dat hij gene inlichting kan geven aangaande de bevolking der vrije scholen.

Tenslotte verklaart getuige Van Neste dat, wat hem persoonlijk betreft, hij gene daden van drukking te vermelden heeft. Na lezing, volhardt getuige en ondertekent hij het proces-verbaal.



Deze steengravure werd in 1874 geschonken aan meester August Van Neste, als dank voor zijn inzet gedurende 30 jaar voor de Oostendse schoolkinderen.

Oostende 27 maart 1882

Anderhalf jaar na Brugge, houdt de "onder-commissie van schoolonderzoek voor de provincie West-Vlaanderen" zitting te Oostende. Wij noteerden uit het proces-verbaal van secretaris De Bruycker:

Ten jare 1882 den 27ste Maart ten 10 ure voormiddag.

Wij ondergetekende Edouard Willequet, Jules de Hemptinne en Gustave Paternoster, leden der Kamer van Volksvertegenwoordigers en der commissie van schoolonderzoek door de Kamer aangesteld en uitmakende de onder-commissie voor de provincie West-Vlaanderen zijn overgegaan, in het lokaal van het vrederecht van het kanton Oostende, in openbare zitting, tot het

aanhoren der getuigen op bevel des heren voorzitters gedagvaard en van al degene die zich vrijwillig vóór ons zich hebben aangeboden om in hunne verklaring gehoord te worden.

De eerste getuige, op ondervraging, verklaart zich te noemen **Van Neste August**, schoolopziener, oud 62 jaar, gehuisvest te Oostende. Hij legt den volgenden eed af: "Ik zweer te spreken zonder haat en zonder vrees, de gehele waarheid en niets dan de waarheid te zeggen, zo helpe mij God", en verklaart:

In mijn kanton, zoals in al andere kantons, is er een grote tegenstand tegen de schoolwet geweest. De geestelijkheid heeft hevige sermoenen en bezoeken aan de familiën gedaan. Vele gemeentebesturen hebben zich vijandig, andere onverschillig, getoond. De burelen van Weldadigheid hebben veel meer onderstand aan de familiën wier kinderen naar de vrije school gaan dan aan de andere gegeven. In geheel mijn kanton op een zeventigtal onderwijzers zijn er 7 en op twintig onderwijzeressen, 2 naar het katholiek onderwijs overgelopen.

Ik ben door den Heer Deken verwittigd geweest dat ik de absolutie niet meer zou ontvangen hebben. Mijn schoonzuster [van 72 jaar] heeft ze zich insgelijks zien weigeren omdat zij zich bezig houdt met het kleden der arme kinderen die de gemeenteschool bijwonen. Al mijne onderwijzers en onderwijzeressen, twee uitgezonderd die den catechismus niet aanleren, hebben ook de absolutie zien weigeren.

Al de kinderen worden tot de eerste communie, als voorgaande, toegelaten: maar zij worden achter de leerlingen der vrije scholen geplaatst, zonder dat men rekening houde van hunne bekwaamheid betrekkelijk het godsdienstig onderwijs. Dees jaar nochtans, volgens men mij verzekert, heeft mijnheer de Deken de leerlingen der betalende jongensschool met de kinderen der vrije school gemengd; maar de meisjes der betalende en der kosteloze stadsscholen blijven achteraan gesteld.

Op het Hazegras, dat is de parochie Onze-Lieve-Vrouw, zijn al de kinderen zonder onderscheid volgens bekwaamheid geplaatst.

Vroeger kwamen de geestelijken in onze stadsscholen de leerlingen ondervragen op de lessen van den catechismus die de onderwijzers hun aanleerden. Nu komen ze niet meer.

Ik verklaar hier met genoeg dat al mijne onderwijzers en onderwijzeressen hunne taak wel kwijten en dat er gene klachten over den onderwijs worden gedaan. De letter van den catechismus is steeds in onze scholen aangeleerd.

Te Roksem bestaat er noch vrije noch gemeenteschool. De gemeente betaalt drie honderd frank aan die van Ettelgem waar de kinderen van Roksem ter school gaan.

In mijn kanton, dat zeer uitgestrekt is [37 gemeenten], zijn er twee gemeenten waar er gene leerlingen de gemeenteschool bijwonen. Die gemeenten zijn: Zande en St-Pieterskapelle. Ik denk nochtans dat er heden ten dage te Zande twee of drie leerlingen zijn.

Wat de andere gemeenten betreft, er zijn drie grote gemeenten, Leke, Aatrijke en Ichtegem, waar er slechts drie of vier kinderen de gemeenteschool bijwonen. Vroeger waren er daar zoals in vele gemeenten, van 70 tot 80 kinderen die de straat liepen. Nu denk ik, gaan ze toch naar de vrije school. Maar lang heeft de bevolking zich weinig geneigd getoond om hare kinderen naar de katholieke school te zenden. Maar zij vreesden die naar de gemeenteschool te zenden: de drukking tegen die school was er groot.

Te Mariakerke, te Ettelgem en te Bredene zijn er in de gemeenteschool meer leerlingen dan voor de nieuwe schoolwet. Maar in de overige gemeenten zijn er min leerlingen dan van te voren. In dit geval bevindt zich zelfs de Stad Oostende, waar de school nr 1 vóór de wet van 1879, 500 leerlingen telde en de school n° 2, 160. Nu heeft de school nr 1 tussen 350 en 400 en de school nr. 2 honderd vijftwintig leerlingen. Met oktober waren er slechts 160 leerlingen in de school nr. 1 en in de school nr. 2 een honderdtal. Voor de meisjesschool was het anders gelegen.

In 1877 is hier de meisjesschool met 12 leerlingen geopend; nochtans waren er van zestig tot zeventig om briefjes gekomen. De ouders hebben mij gezegd dat zij uit vrees hunne kinderen naar die school niet durven zenden. Wij hadden hier dan ene school ingericht in een lokaal van de gemeente, door ene kloosterlinge bestuurd. De stad heeft er de geestelijke onderwijzeressen door wereldlijke vervangen. Sedert heeft het gesticht den scheldnaam van "geuzen-" of "liberale school" ontvangen. De geestelijke kantonale opziener heeft mij tijdens het bespreken der wet van 1879 verklaard, dat hij, zelfs al moest die wet niet doorgaan, die school niet zou hebben bezocht. De heer opziener was wijlen de heer Verstraete, leraar bij het College.

Ik heb omtrent dien tijd, in 1877, aan den heer deken gevraagd of hij in die school, zoals in al de andere, enen geestelijken zou willen zenden. Hij antwoordde, ja, maar nadien is hij veranderd: "Wij zullen nog zien" zegde hij dan. Nooit is er een geestelijke in die school gekomen, zelfs onder de wet van 1842.

Het is aan te merken dat onze onderwijzers meest allen in dienst waren onder de wet van 1842. Ik had dan aan den bisschoppelijken opziener, den heer Verstraete, gevraagd om twee halve uren wekelijks aan het godsdientig onderwijs te mogen onttrekken en ze aan het onderwijs van de muziek te besteden. De heer opziener kon mij geen beslissend antwoord geven. Ik heb dan aan den bisschop geschreven, en deze heeft mij dienaangaande enen brief toegestuurd, dien ik in het onderzoek te Brugge heb neergelegd en waarbij hij mijne vraag toestond.

Reeds dan werden de lessen van catechismus op het einde der schooluren gegeven, en toen beklagde zich er niemand over.

Na lezing volhardt getuige en ondertekent, na bij zijne verklaring te hebben gevoegd, dat de meisjesschool, die met 12 kinderen begon, er nu 650 telt in de lagere school en 180 in de bewaarschool. Sedert is er nog ene betalende meisjesschool ingericht: zij telt 156 leerlingen in de lagere school en 34 in de bewaarschool.

Get. A. Van Neste

COMMISSIE VAN SCHOOLONDERZOEK.

PROCES-VERBAAL VAN ONDERZOEK.

KANTON oostende

Ten jare achttien honderd twee en tachtig, den grooten en beveiligden staet
ten 10 ure voormiddag

Wij ondergeteekende Ed. Willaert, Just. de Koning, en J. Balesar
leden der Kamer van Volksvertegenwoordigers en der commissie van schoolonderzoek
door de Kamer aangesteld en uitmakende de onder-commissie voor de provincie
West-Vlaanderen zijn overgegaan, in het lokaal van het vrederecht van het
kanton Oostende, in openbare zitting, tot het aanhooren der getuigen op bevel
des heeren voorzitters gedagvaard en van al degene die zich vrijwillig vóór ons zich
hebben aangeboden om in hunne verklaring gehoord te worden.

De eerste getuige, op ondervraging, verklaart zich te noemen Ben. Sels au-
gust. schoolmeester oud 54 jaar, gehuisvest te Oostende.
Hij legt den volgenden eed af: « Ik zweer te spreken zonder haat en zonder vrees, de
geheele waarheid en niets dan de waarheid te zeggen, zoo helpe mij God, » en verklaart:

*In mijn kanton, toe als in al andere kantons, is
er een grooten tegenstand tegen de schoolwet gewe-
de geestelijkheid heeft kerige vernieuwing en bezochten
de families gedaan: alle gemeentebesturen hebben ze
bijgedragen, andere anderszins, getoond. De bureaus
en welvarende hebben veel meer ondersteund en
de families van kinderen naar de vrije school
gaan dan aan de andere gegeven. In geheel mijn
kanton op een gemeentigetal onderwijzers zijn er 7 of
(onderwijzers) en op 10 onderwijzers, twee naar
katholiek onderwijs overgelopen.*

Van Neste betoogde onder meer dat in zijn ambtsgebied, de geestelijkheid door hevige sermoenen en bezoeken aan de families het officieel onderwijs heeft tegengewerkt. De tragiek van deze predikaties kwam ook tot uiting in andere getuigenissen.

De weigering van de paasbiecht en -communie, en van de absolutie in het algemeen, waren probate maatregelen die gelovigen deden vrezen voor de hel. Het officieel onderwijs heeft daardoor veel leerlingen verloren. Dit thema kwam veelvuldig aan bod tijdens de zittingen van de Schoolcommissie.

Een andere aanklacht was dat leerlingen van de officiële scholen tijdens de mis of tijdens de voorbereiding op de eerste communie, achteraan geplaatst werden. Deze discriminatie tussen kinderen uit katholieke scholen en leerlingen uit gemeentescholen werd nochtans afgekeurd door bisschop Faict.

We hebben de verklaringen van August Van Neste vergeleken met de getuigenissen van andere personen die in Brugge en Oostende gedagvaard werden door de Schoolcommissie. Hierna volgen enkele fragmenten.

Désiré Hautekiet, 30 jaar, gemeenteonderwijzer te Snellegem:

"Ik had vroeger 115 leerlingen, nu 14. Een pater capucien, coadjutor van de pastoor, heeft alle personen bezocht die hun kinderen naar de gemeenteschool zenden. Hij heeft die ouders bedreigd met weigering der sacramenten, indien ze hun kinderen niet onttrokken aan de officiële school. Na de zomer heeft de geestelijkheid haar bezoeken en bedreigingen verdubbeld. Ouders die niet wilden toegeven, werden aangeklaagd bij hun eigenaars. Zo hebben Charles Bonte en Charles Pacco een brief van hunnen propriëtaris Mijnheer Leon Coppieters ontvangen.

De getuige heeft een dier brieven gelezen die opgesteld was als volgt: Wij hebben besloten geen goed meer te verpachten aan personen die hunne kinderen naar de officiële school zenden. Het is best te gehoorzamen aan den pastoor die spreekt in den naam van den Bisschop, dan aan den Burgemeester die werkt voor de vrijmetselarij.

Getuige Hautekiet verklaart dat er in Snellegem geen sermoenen zijn gedaan die uitsluitend over de schoolkwestie gingen."

Pieter Jonckheere, 56 jaar, burgemeester van Snellegem:

"De onderwijzer heeft zich steeds goed van zijnen plicht gekweten. Vele kinderen hebben nochtans de gemeenteschool verlaten. Feiten van dwingelandij heeft hij niet vast te stellen gehad. Er is nooit in den predikstoel van de schoolwet gesproken."

Lodewijk Van de Velde, 32 jaar, gemeenteonderwijzer uit Stalhille verklaart:

"dat hij gewoonlijk 120 leerlingen had, nu nog 25. De gewezen pastoor heeft weinig over de schoolwet in zijn sermoenen gesproken. Hij las op den predikstoel wel een gebed af: Van scholen zonder God en meesters zonder geloof, verlos ons, Heer."

Karel De Ryckere, gepensioneerde pastoor te Izegem:

"Tot januari 1880 ben ik pastoor geweest te Stalhille. De vrije school is in oktober geopend en ik heb de kinderen aanvaard die zich hebben aangeboden. Getuige verklaart het gebed 'van scholen zonder God, enz' op den predikstoel te hebben afgelezen. De heer Van de Velde was een goed onderwijzer, ik heb daar niet over te klagen gehad."

Jozef Geersens, 50 jaar, schepen te Klemskerke:

“Voor de afkondiging van de nieuwe schoolwet, waren er ongeveer 140 leerlingen in de gemeenteschool, nu zijn er omtrent 50. De gemeenteonderwijzer is van het officieel onderwijs tot de katholieke school overgelopen. Na zonder toelating, zich te hebben begeven op speelreis, heeft hij zijn ontslag ingediend. Dat ontslag is niet aanvaard. Hij wist dat hij 40 dagen ter beschikking moest blijven maar daaraan heeft de onderwijzer zich niet gestoord.”

Pieter Mermuys, 62 jaar, burgemeester te Klemskerke:

“Vele kinderen hebben de gemeenteschool verlaten, niettegenstaande de catechismus wordt aangeleerd. Volgens mij, is niets in de school veranderd. De lieden die hunne kinderen uit de gemeenteschool hebben onttrokken, hebben gehandeld uit vrees.”

Célestin Huyghebaert, 38 jaar, gemeenteonderwijzer te Middelkerke:

“Ik ben sedert 1862 drager van een diploma bekomen in de normaalschool van Thourout. Onder de wet van 1842 was ik in goede betrekkingen met den pastoor van Middelkerke. In November 1879 is de pastoor te mijnen gekomen, om mij aan te raden naar het vrij onderwijs over te lopen. Hij las mij de onderrichtingen der bisschoppen voor.

Ik heb hem gezegd dat ik uit plicht den catechismus zou blijven aanleren en dat ik den eed had gedaan mijn ambt naar geweten te vervullen en ik dien eed zou blijven houden. Hij prangde mij vurig om over te lopen, maar ik bleef steeds weigeren. Voor de nieuwe wet, in april 1879, had ik 104 leerlingen; nu heb ik er ongeveer 69. Ik denk dat er in de vrije school die sedert oktober 1880 bestaat, ongeveer 80 leerlingen zijn.

Al de leerlingen mijner school hebben hunne eerste communie mogen doen. Al de kinderen werden onder elkander geplaatst, zonder onderscheid. De ouders wier kinderen naar de gemeenteschool gaan en die geen bijzondere redenen daartoe kunnen doen gelden, ontvangen de absolutie niet.”

...

Frans Dierendonck, 58 jaar, burgemeester van Middelkerke:

“De geestelijkheid heeft geweld gepleegd tegen ouders die hun kinders naar de gemeenteschool zenden; één van de middelen, is de weigering van absolutie.

Ik weet niet dat er in onze gemeenteschool sedert de nieuwe wet van 1879 enige verandering is gebeurd. Ik ga zeer dikwijls de school bezoeken en kan het dus bevestigen. Ik zou niet gedogen dat er in de school iets tegen het geloof zou aangeleerd worden of ongodsdienstige boeken gebruikt worden. Maar niets dergelijks is gebeurd. Wij zijn uiterst tevreden over onzen onderwijzer; men zou moeilijk beter kunnen wensen. Nooit heb ik klachten over hem gehoord; iedereen is vol lof.”

Leopold Velghe, 47 jaar, pastoor te Middelkerke:

...”Ik erken dat er feiten van weigering van sacramenten aan de ouders der kinderen die de gemeenteschool bijwonen, alsook aan andere personen die medewerken ten voordele van de gemeentescholen, hebben plaats gehad in mijne gemeente. Ik heb daarin de onderrichtingen onzer bisschoppen gevolgd.”

Op ondervraging, antwoordt getuige Velghe:

“Ik heb niets in te brengen tegen de zedelijkheid van het gemeenteonderwijs, noch tegen den onderwijzer persoonlijk... Al de arme mensen die ik gesproken heb, hebben mij gezegd dat zij door het Bureel van Weldadigheid gedwongen waren hunne kinderen naar de gemeenteschool te zenden.”

Teruggeroepen, zegt getuige Dierendonck na ondervraging:

“Door het bureel van Weldadigheid is geen dwang uitgeoefend”.

Melanie Vandenbussche, vrouw Proot, uit Middelkerke:

"Ik heb 4 kinderen van welke er 1 in de gemeenteschool is. Het gaat er uit mijnen vrijen wil. In juli laatst, heb ik een kind van 7 jaar oud verloren dat naar de gemeenteschool ging. Toen ik ging om de begrafenis van het kind te betalen aan den heer pastoor Velghe, heeft hij mij gezegd dat de dood van mijn kind ene straf van God was, omdat het de gemeenteschool bijwoonde."

Teruggeroepen op ondervraging antwoordt pastoor Velghe:

"Vrouw Proot is bij mij gekomen om de onkosten der begrafenis van haar kind te betalen. Ik heb haar dan gevraagd of de dood van haar kind niet ene straf zou geweest zijn van God, dit op ene twijfelachtige manier."

Désiré Van de Putte, hoofdonderwijzer te Leffinge:

"Men is begonnen met een meeting te houden. De sprekers waren drie heren uit Brugge die ik niet ken. 't Was in juli 1879, er bestond in Leffinge dan nog gene katholieke school. Men zegde dat het beter was de kinderen op de straat te laten lopen dan ze naar de gemeenteschool te zenden. Men beledigde de onderwijzers en noemde de onderwijzeressen "slonsen", dat is te zeggen: vrouwen die weinig achting verdienen..."

Philip Depla, 82 jaar, landbouwer te Leffinge:

"Er bestaan in de gemeente Leffinge vijf scholen. De meisjesschool der gemeente telt ongeveer 80 leerlingen, de jongensschool 50. In de vrije school van de koster zijn er omtrent 50 leerlingen. In het klooster bestaat er een meisjesschool en een jongensschool. Wij zijn zeer tevreden over onzen onderwijzer en onderwijzeressen."

Concluderend

Het groots opgezette parlementaire onderzoek kon vele getuigenissen niet controleren. De Commissieleden kregen ook de indruk dat veel geestelijken aan hun eed weinig waarde hechtten. Talrijke katholieke getuigen gaven te kennen dat ze alleen maar waren ingegaan op de dagvaarding om aan het artikel 80 van het strafwetboek te ontsnappen (5).

Liberaal getuigen en latere auteurs laten de druk uit eigen rangen onbesproken, maar klagen fel die van de katholieken aan. De ouders zouden niet vijandig gestaan hebben tegenover de wet van 1879 als de clerus geen ongeoorloofde druk had uitgeoefend. Van katholieke kant wordt die druk ontkend en het verzet spontaan geheten.

De lectuur van de processen-verbaal maakt duidelijk dat veel getuigen gelogen hebben. Het zijn niet de verslaggevers die de getuigenissen hebben verdraaid.

De Schooloorlog sloeg diepe wonden. Het verplichtte de bevolking politieke kleur te bekennen en verwarde meer dan ooit politiek met levensbeschouwing. Sedertdien beheerste het schoolvraagstuk herhaaldelijk het politieke leven (6).

Voor de liberalen, die ermee waren begonnen, draaide de schoolstrijd op een fiasco uit. Ze verloren de verkiezingen van 1884, waarna het land dertig jaar lang, tot aan de Eerste Wereldoorlog, door homogeen-katholieke regeringen werd bestuurd.

VERWIJZINGEN

- (1) R. Vancraeynest & A. de Groeve, *Onze-Lieve-Vrouwecollege Oostende 1842-1992*, p. 281
- (2) Dr. J.M. Lermyte, *Voor de ziel van het kind*. Brugge, 1985
- (3) Brugge, Bischoppelijk Archief, Acta Faict, brief aan Ruzette, 30 juni 1880
- (4) Erfgoed Brugge, *Gazette van Brugge*, 22 september 1880, pagina 1

- (5) A. Le Hardy de Beaulieu, *Chambre des Représentants. Enquête scolaire*. Deel III, p. 1359 e.v
(6) Dr. J.M Lermyte, op.cit.

BIBLIOGRAFIE

- A. Le Hardy de Beaulieu, N°166. Chambre des Représentants. Séance du 30 Mars 1882. Enquête scolaire. Brussel, 1882.
- Dr Jean-Marie Lermyte, Voor de ziel van het kind. Brugge, 1985.
- Marc Reynebeau, De geschiedenis van België in woord en beeld. Tielt, 2005.
- Alexis Sluys, De Schoolstrijd in ons land 1879-1884. Gent, 1907.

HEDENDAAGSE BEELDENDEN KUNSTENAARS IN OOSTENDE

door **Norbert HOSTYN**

246. PROOT Frank

Kunstschilder; van opleiding echter tandarts; lyrisch abstracte schilderijen; opende in 2001 een eigen galerie (Galerij "FP"; Leopold II-laan 18 in Oostende) die echter slechts korte tijd bestond.

247. PROVOOST Ivo

Hoboken, 1933

Aquarellist; bouwkundig tekenaar in hoofdberoep; opleiding aan de kunstacademie in Oostende (1978 – 1981; bij M. Boel, W. Bosschem, D. Michiels en F. Boudens); figuratieve aquarellen met landschappen, marines en stadsgezichten; signeert "Ivo"; deelname 5de Salon van Oostendse Kunstenaars (2005, Feest- en Kultuurpaleis).

Tentoonstellingen :

-1988, Oostende, A.S.L.K. (Opex)

-1992, Oostende, Galerie De Peperbusse

Literatuur :

Lexicon van de Westvlaamse beeldende kunstenaars, 5, Brugge, 1996.

248. PYSON Raymond

Antwerpen, 1928-Oostende, 2016

Kunstschilder; Studies aan het Hoger Sint-Lukasinstituut in Gent; was leraar tekenen en esthetica aan het O.L.V. College en het Sint-Andreaslyceum in Oostende; voerde diverse decoratieve gelegenhedswerken uit (bijv. ontwerpen van kostuums, praalwagens voor stoeten en processies, o.a. de Zeewijding in Oostende; decors voor diverse festiviteiten in het Casino-Kursaal); decoratie van de traphall en de refter in het Sint-Henricuscollege in Deinze; decoratie van de inkomhall van het spoorwegstation in Knokke met een muurschildering waarop Knokke, historisch, toeristisch, economisch en folkloristisch geëvoceerd wordt; decoratief paneel in oud gemeentehuis van Stene; diverse ontwerpen voor glasramen en wandtapijten; zijn vroege schilderijen zijn of in de geest van het expressionisme of in de lijn van het surrealisme; realiseerde nog in 2003 een decoratie in de nieuwe gebedsruimte op de wijk Hazegras; woonde in Oostende, Brigade Pironlaan; voorheen Sint-Petrus-en-Paulusplein 11.

Stichtend lid "Vrienden van de Stedelijke Musea Oostende"

Tentoonstellingen :

-1961, Oostende, Toulouse-Lautrec (groepstentoonstelling)

Literatuur :

O. Vilain, Raymond Pyson, in: Ostend-Flash, 1960, 1, p.12-13.
N. Hostyn, Beeldend Oostende, Brugge, 1993.
Lexicon van de Westvlaamse beeldende kunstenaars, 3, Brugge, 1994.

Iconografie :

SAOBB FT/C0975, M002972

249. QUESTIER Ivan

Nieuwpoort, 1958

Fotograaf; opleiding fotokunst aan de Stedelijke Academie Brugge; in Oostende woonachtig sedert 1991

250. QUIVY Siska

°1981

Grafica; studies aan het Sint-Lucasinstituut in Gent (vrije grafiek); etsen en driedimensionele figuren.

Literatuur :

De Zeewacht, 21 november 2003.

251. RAMAKERS Paul

Oostende, 1949

Kunstschilder; leerling Kunstacademie Oostende; figuren.

Tentoonstelling :

-1970, Oostende, Jongerenexpositie Club17

252. RAMONT Patrick

Gent, 1960

Kunstschilder; leerling Kunstacademie Oostende (bij Peter Lagast, Peter Defurne en Wendy Corteel) en bij Roger Meert; opende in 2009 zijn eigen galerie "Via Naturae" in de Christinastraat 99 in Oostende (voorheen Pick's Galerie); bracht in 2016 zijn galerie over naar Bredene, Spuikomlaan; deelname aan de 5de Biënnale voor amateurschilders TEVEO te Oostende, Feest- en Kultuurpaleis 1985 met: "Wild konijn met jongen", "Landweg" en "Marain"; deelname 7de Biënnale voor amateurschilders te Oostende 1989 (Org. Tevewest-Ebes) met : "De snuiver", "Marine – storm" en "De zwempartij";

Deelname aan "Buren bij Kunstenaars" 2008, 2009, 2010, 2011, 2013, 2014, 2015.

adres in 1985-1989 (volgens deelnemerlijsten TEVEO) : Zwaluwenstraat 28

Literatuur :

Moon Child, Oostende, 2012

253. RAPPELET Henny

°1955

kunstschilderes, grafica, keramiste; volgde regentaat plastische kunsten in Brugge; leerlinge van de Academies van Oostende, Brugge, Gent en Eeklo

254. RAPPELET Lily

Oostende, 1959

Beeldhouwster, kunstschilderes, keramiste; studies Regentaat Plastische Kunsten aan het HRITON in Brugge (1979) en sedert 1993 docente aan de Kunstacademie Oostende; lerares Ensorinstituut Oostende; menselijke voorstellingen in een licht-ironische sfeer: Geselecteerd Vierjaarlijkse Prijs West-Vlaanderen (2002); 2de Prijs beeldhouwwedstrijd Nieuwpoort ("Dromen"); 2010 : laureaat schilderkunst Vermeylenfonds

Tentoonstellingen :

-1994, Oostende, Galerie Ramort

Literatuur :

Lexicon van de Westvlaamse beeldende kunstenaars, 5, Brugge, 1996.

255. REMAUT Pierre

Oostende, 1945

Kunstschilder en graficus; opleiding aan de Stedelijke Kunstacademie in Oostende (bij R. Vandenberghe, E. Elias en G. Sorel) en aan het Hoger Technisch Instituut in Oostende (Sierkunsten bij G. Demeu en H. Minnebo); broer van kunstschilder Roger Remaut; deelname 5de Salon van Oostendse Kunstenaars (2005, Feest- en Kultuurpaleis).

Tentoonstellingen :

-1982, Oostende, Galerie De Peperbusse (samen met zijn broer Roger)

Literatuur :

N. Hostyn, Beeldend Oostende, Brugge, 1993.

256. REMAUT Roger

Oostende, 1942

Kunstschilder; opleiding aan de Kunstacademies in Oostende (bij Maurice Boel), Brugge en Koksijde; non-figuratief kunstenaar die klassieke schildersmedia combineert met materieschilderkunst; woonde in 1998-1999 in Billericay, Essex (GB); daarna in Pollinkhove (Lo-Reninge); deelname 5de Salon van Oostendse Kunstenaars (2005, Feest- en Kultuurpaleis).

Tentoonstellingen :

-1982, Oostende, Galerie De Peperbusse (samen met zijn broer Pierre)

-1983, Oostende, Den Artiest

-1987, Oostende, Galerie De Peperbusse

-1994, Oostende, Museum voor Schone Kunsten

-2004, Oostende, Galerie De Peperbusse

Verzamelingen :

Oostende, Mu.ZEE (ex verz. M.S.K.)

Literatuur :

Kunstbeeld nù (tentoonstellingscatalogus), Oostende (Casino-Kursaal), 1986

Oostendse kunstenaars nù (tentoonstellingscatalogus), Oostende-Maastricht, 1992.

N. Hostyn, Beeldend Oostende, Brugge, 1993.

Lexicon van de Westvlaamse beeldende kunstenaars, 4, Brugge, 1995.

P. Piron, De Belgische Beeldende Kunstenaars uit de 19^{de} en 20^{ste} eeuw, (Brussel), (1999).
40 Oostendse kunstenaars (tentoonstellingscat.), Oostende, 2008.
P. Piron, De Belgische beeldende kunstenaars van de 19e tot de 21e eeuw, Antwerpen (Ludion), 2016.

Digitale bronnen en literatuur :
Wikipedia

Iconografie :
SAOBB M005060

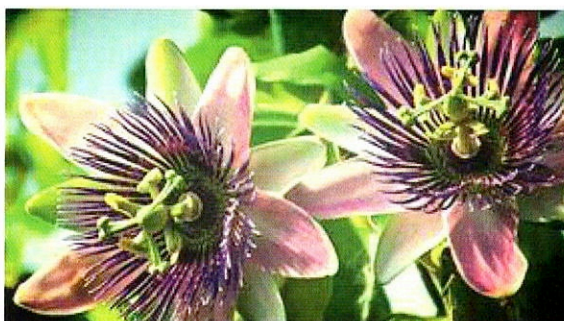
Het vaak gebruikte sigel SAOBB staat voor Stadsarchief Oostende/Beeldbank

ERRATUM: pagina 2017-111

Door een spijtige vergissing werden de onderschriften bij de foto's omgewisseld. De juiste teksten zijn:

Foto links: copyright Provincie West-Vlaanderen: Westflandrica.
Foto rechts: De Gentse Bellenman (Wikipedia).

Bent u op zoek naar een **professionele vertaalster** of **communicatie professional** met een hart voor haar vak?



Passion Kommunikation

Sarah Zollmarsch (zaakvoerdster)
Toekomststraat 37
8450 Bredene
België

Vertalingen NL / FR / DE / EN – Duitse Copywriting & Editing – Communicatie – Webdesign – Project Management

Contact: 0489 788 214 // passionkommunikation@gmail.com



Taverne De Zeegeuzen

Uit sympathie

Kapucijnenstraat 39
8400 Oostende

0496 / 93 73 09

Boekhandel 'New Corman'

Uit sympathie

Witte nonnenstraat 38
8400 Oostende

059 / 70 27 24

welcome@cormanoostende.be



TAVERNE JAMES

James Ensorgalerij 34

**AL JAAR EN DAG
DE OOSTENDSE AMBACHTELIJKE
GARNAALKROKETTEN**

exclusief voor West-Vlaanderen:
Munich van 't vat



't Iengels Wienkeltje 'British Goodies'

Christinastraat 56
8400 OOSTENDE (Belgium)
Telefoon 0032 (0)59 44 54 40
tiengelswienkeltje@telenet.be
britishgoodies@telenet.be





*'t Ostends café serveert
lekkere biertjes
met een zeer
uitgebreid assortiment
Noordzee delicatessen!*

Visserskaai 29-30
Oostende
0489/ 981 331

Gesloten op maandag en dinsdag, behalve tijdens schoolvakanties

Specialiteit:
verse vis!

*... met de lekkerste frietjes
van Oostende*

Gesloten op maandag



WEB DESIGN, SOFTWARE & SERVICES
IT MANAGEMENT - HOSTING

WEBDESIGNER van WWW.DEPLATE.BE

info@100it.be - 0478/ 34 75 23



CAFE Leopold



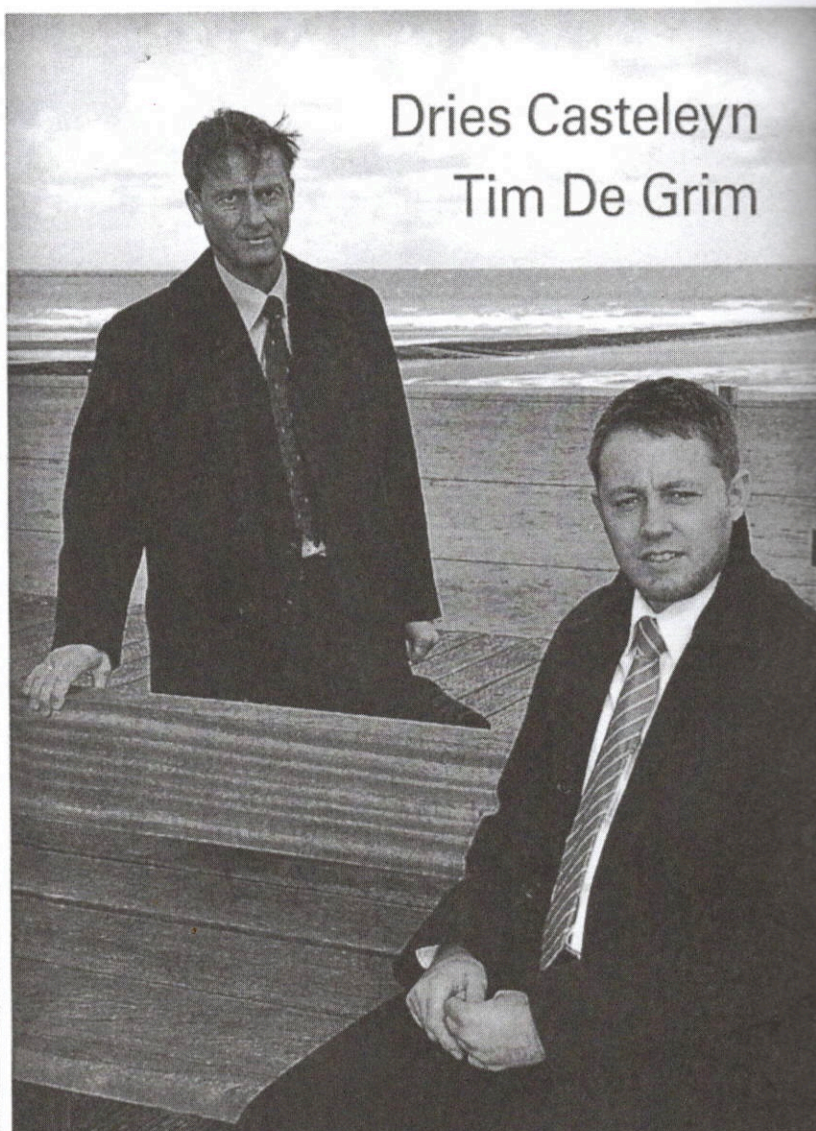
NIEUW - NOUVEAU - NEW

CAFÉ
OP DE ZEEDIJK

BAR
SUR LE FRONT DE MER

BAR
ON THE SEAFRONT

ALBERT 1 PROMENADE
8400 OOSTENDE
+32 (0)59 443 506



Dries Casteleyn
Tim De Grim

WINKEL

Torhoutsesteenweg 160 - 8400 OOSTENDE

FUNERARIUM

Torhoutsesteenweg 173 - 8400 OOSTENDE

T 059 44 80 84

www.uitvaart-oostende.be